

20 Маусым
Сейсенбі,
2023 жыл

uil-gazet@mail.ru

Газет 1930
жылдың
қараша айынан
бастап шығады

«ӘДІЛЕТТІ ҚАЗАҚСТАН — АДАЛ АЗАМАТ»

ҚҰРМЕТТІ ҚАЗЫМ!

Сөз басында бірден атап өтейін, менінше, Ұлттық құрылтай бұл – арқаны кеңге салып отыратын жиын емес. Сән-салтанатпен өткізетін той да емес. Бабаларымыз маңызды шешім қабылдағанда кезде немесе елге қатер төнген сын сағатта құрылтай шақырған.

Бүгінгі құрылтайдың отырысы еліміздегі қайғылы оқиғадан кейін өтіп жатыр. Абай облысында алапат өрт шығып, азаматтарымыз қаза тапты. Тағы да қайталап айтқым келеді: біз мұндай оқиғадан сабақ алуымыз керек, нақты шешімдер қабылдауымыз қажет. Ел басына түскен қиындықтар, ең алдымен, біздің береке-бірлігімізді сығана салады. Осындай күрделі сәттер, ең бастысы – шынайы жанашырлық және терең жауапкершілік таныту қажет екенін айқын көрсетеді. Мұны өздеріңіз өте жақсы түсініп отырсыздар.

Ұлттық құрылтай – халқымызды ортақ мақсатқа ұйыстыратын бірегей құрылым. Мен бытыр наурыздағы Жолдауымда осы құрылтайды шақыру туралы бастама көтердім. Бұл қадам қоғамдық диалогты нығайта түсу үшін жасалды. Сондай-ақ мұнда ұлттың болашағына ықпал ететін елдік мәселелер талқыланады.

Біз құрылтайдың алғашқы отырысын осыдан дәл бір жыл бұрын ұлт ұясы – Ұлытауда өткіздік. Көптеген маңызды істер мемлекеттіліміздің негізі қаланған қастерлі өлкеден бастау алды. Осы игі үрдіс биыл да жалғасын табуында.

Бүгінгі басқосу бүкіл түркі халықтары үшін киелі шаһарда өтіп жатыр. Халқымыз әдетте Түркістанды қазақтың рухани астанасы дейді. Дегенмен қаланың мән-маңызы бұдан әлдеқайда жоғары.

Киелі шаһар еліміздің тарихында айрықша рөл атқарған. Көне заманнан бері Ұлы Жібек жолының бойындағы ірі қала болған. Бауырлас халықтардың бәріне ілім-білім таратқан руханият ошағы саналған. Сондай-ақ қазақтың тарихында өшпес із қалдырған көптеген тұлғаларымыз осы жерден мәңгілік мекенін тапқан.

Шежірелі шаһардың қабырғасына қазақтың жылнамасы түгел жазылған деуге болады. Шын мәнінде, киелі Түркістан – ұлы дала өркениетінің мызғымас темірқазығы. Түркістан ғасырлар бойы қазақ халқының маңызды саяси орталығы болып келді.

Қазақ мемлекетінің бас қаласы ретінде тарихқа алтын әріппен жазылды. Көптеген хандарымыз осы жерге ордасын тігіп, ұлан-ғайыр далаға билігін жүргізген. Қара қылды қақ жарған билеріміз түрлі дау-шара төрелік айтқан. Ел-жұртын береке-бірлікке шақырған. Мұның бәрі еліміздің ерте заманнан бері бір орталықтан басқарылған біртұтас мемлекет болғанын көрсетеді. Сондай-ақ қазақ мемлекеттілігінің тамыры тым тереңде жатқанын білдіреді.

Ұлы Дала төрінде Жошы хан әулеті Кенесары ханға дейін 6 ғасырдан астам уақыт ел басқарды. Тіпті, әлем тарихында мұндай мысалдар көп емес.

Біз қазір бабаларымыз кеңес құрған әйгілі Күлтөбенің іргесінде отырымыз. Әбіш Кекілбаев «Қазақ рухының қағ-

басы» деп атаған Ордабасы осы жерге тиіп тұр. Осынау әйгілі төбелерде халқымыздың игі жақсылары сан рет бас қосқан. Ұлт тағдыры сыңға түскен сәттерде бәрі ақылдасып, елдің болашағын айқындаған. Қалың жұрт салиқалы сөзге тоқтап, ел бастаған ерлеріне көш тізгінін ұстатқан. Бір ел, бір халық болып, сыртқы қатерге қарсы тұрған. Қазақтың бірлігі мен тұтастығының ордасы болған киелі Түркістан болашақта да осы мәртебелі миссиясын атқара береді. Сондықтан осы аймақты басқарып отырған басшыларға зор жауапкершілік жүктеледі. Қанша дәуір өтсе де, ұрпақтар сабақтастығы үзілмейді.

Биылғы құрылтайдың сипаты – өзгеше, мазмұны да – ауқымды. Кешеден бері бірнеше тақырып бойынша жан-жақты, қызу талқылау болды. Құрылтайға қатысушылар Үкімет мүшелерімен пікір алмасты, ойларын ортаға салды. Тың бастамалар көтерді. Президент Әкімшілігі соның бәрін мұқият зерделейді. Ортақ бір тұжырымды әзірлейді. Салмақты ұсыныстар алдағы жұмыс кезінде міндетті түрде ескеріледі.

Пікірталасқа белсене қатысқан барша азаматтарға ризашылығымды білдіремін.

АРДАҚТЫ АҒАЙЫН!

Бірінші құрылтай жалпыұлттық референдумнан кейін шақырылды. Содан бері, міне, бір жыл өтті. Бұл Әділетті Қазақстанды құру жолында айрықша маңызы бар тарихи кезең болды. Біз Ата заңымызға әділдік рухын сіңіре отырып, конституциялық реформа жасадық. Бұл өзгерістер мемлекеттіліміздің тұғырын бекіте түсті. Сонымен қатар еліміздің ұзақ мерзімге арналған демократиялық бағдарын айқындап берді.

Биліктің басты институттары қысқа мерзім ішінде мүлде басқаша сипатқа ие болды. Шешім қабылдау үдерісіне азаматтардың қатысу мүмкіндігі едәуір кеңейді. Адам құқықтары мен бостандықтарын қорғау жүйесі нығайды. Осының бәрі еліміздің саяси құрылымын орнықты және тиімді етіп қайта құруға септігін тигізді. Барынша әділ, ашық әрі бәсекеге лайық жүйе қалыптасты.

Кейбір адамдар реформалардың табысты боларына күмәнмен қараған еді. Бірақ біздің бағдарымыз өзгерген жоқ. Ауқымды саяси жаңғыру жоспарын рет-ретімен жүзеге асырдық. Бәріміз бір ел болып орасан зор жұмыс атқардық.

Қазақстан осыдан 2-3 жыл бұрынғы, тіпті, бір жыл бұрынғы қалпынан айтарлықтай өзгерді. Біз аз уақытта зор серпіліс жасадық. Бұған ынтымақ-бірліктің және сындарлы қоғамдық диалогтың арқасында қол жеткіздік. Қазақстан – осы геосаяси аймақта саяси жүйесін қысқа мерзім ішінде түбегейлі өзгерткен бірден-бір мемлекет. Тың өзгерістердің арқасында саяси реформалардың Қазақстанға ғана тән ерекше үлгісі қалыптасты. Келешекте де оның мән-маңызы арта бермек. Алайда қолда бар жетістікке тоқмай-ақ, іспін отыруға болмайды. Алда ұзақ жол, ауқымды жұмыс бар. Жалпы, Әділетті Қазақстанды құру министрлер мен әкімдердің ғана міндеті емес. Оған бұлар қоғам болып жұмылуымыз керек.

Ал түпкі мақсатымызға жету үшін саяси-экономикалық реформа жасау жеткіліксіз. Ең бастысы, әр азаматтың сана-сезімі жаңғыруы қажет. Халқымыздың дүниетанымы және өмірлік ұстанымдары өзгеруге тиіс. Әйтпесе, басқа реформаның бәрі бекер. Бір сөзбен айтсақ, пиғыл өзгермесе, ештеңе де өзгермейді. Біз қазір халықаралық ахуалдың бұрын-соңды болмаған деңгейде шиеленіскеніне куә болып отырмыз. Кейбір ірі елдер өзіне қажетті құн тәртібін басқаларға таңуға, оларды өз талабына икемдеуге тырысуда. Бір-біріне мүлдем қайшы келетін түрлі идеялар мен ұстанымдар қақтығысы белең алды. Бұл қақтығыс геосаясатта немесе экономикада ғана болып жатқан жоқ. Тіпті, мәдениет пен руханиятты, құндылықтар жүйесін, басқаша айтқанда, идеология саласын да шарпуды. Мұның бәрі тұтас мемлекеттердің және халықтардың қауіпсіздігіне зор кесірін тигізуі мүмкін. Халықаралық ахуалдың беталысы көңіл көншітпейді. Сондықтан Қазақстан Республикасы бұрын-соңды болмаған деңгейде біртұтас болуы керек.

Біздің елемдегі орнымыз, ең алдымен, ұлтымыздың сапасына байланысты болмақ. Қуатты ел боламыз десек, біресе отырып, бірқатар маңызды сауалға жауап беруге тиіспіз. Біз болашағы қандай мемлекет құрып жатырмыз? Ұлтымыз нені армандайды? Қазақстан азаматы қандай болуы керек? Еліміздің басты тірегі не? Миссиясы қандай? Мен бүгін осыған қатысты ой-пікірімді ортаға салғым келеді. Біз қолға алған саяси-экономикалық реформаларды қоғамдағы терең әлеуметтік-мәдени өзгерістермен қатар іске асыруымыз керек. Бұл – маңызды міндет. Біз алға үздіксіз қадам басуымыз керек. Елді дамытуға кедегір келтіретін нәрсенің бәріннен арылып, құндылықтарымызды нығайта түсуіміз қажет. Сонда ғана ұлттың жаңа сапасын қалыптастырамыз, сан ғасырлық мемлекеттілігіміздің тұғырын бекемдейміз. Олай болмаса, даму көшінін соңында қалып, ақырында құрдымға кетеміз.

Жалпы, қандай да бір құндылықты жарлықпен немесе заңмен орнықтыру мүмкін емес. Мен мұны өте жақсы түсінемін. Кез келген тұжырымдама немесе доктрина қарапайым әрі түсінікті болуы керек. Әйтпесе, бәрі жасанды болып шығады. Ондай идеяны халық қабылдамайды. Өміршен, келешегі зор идеологиялар мемлекет пен қоғамның ортақ ізденісінің арқасында ғана пайда болады. Біз деструктивті құндылықтарымызды қазіргі мәдени үрдістермен үйлестіруіміз керек.

Елімізде отаншыл, жасампаз, батыл, дарынды, білімді, озық әрі еңбекқор жандар өте көп. Мен осындай азаматтарды көргенде болашағымыздың жарқын боларына зор сеніммен қараймын. Тәуелсіз Қазақстанда рухы азат, көзі ашық, көкірегі ояу ұрпақ өсіп келеді. Олар ғылым-білім, музыка, кино, спорт және басқа да салаларда табыста жетіп, бүкіл әлемге танымал бола бастады. Жастарымыз туған жердің қайталанбас ерекшелігін және туған елдің бірегей болмысын жер жүзіне танытып жүр. Жас ұрпақ тарих тағылымын және елдің жарқын

болашаққа ұмтылысын бір арнаға тоғыстырып жатыр. Осылайша, олар ұлттың рухын жаңғыртуда. Осы серпілістің қарқынын сақтай отырып, оны күшейте түсу – мемлекеттің міндеті. Бұл міндетті абыроймен атқарсақ, қазақтың ренессанс дәуірі, яғни түбегейлі өзгерістер заманы келеді.

Біз, аға буын өкілдері, еңбекқорлық, іскерлік сияқты құндылықтарды өзіміз үлгі көрсету арқылы дәріптеуіміз керек. Жастарымыз көп сөзге құмар, жағымпаз, жалқау, енжар, масыл болмауға тиіс. Оларды осындай теріс әдеттерден қашық болуға үйретуіміз керек. Біздің қоғам өзгерісті біреуден мадақ есту үшін емес, ең алдымен, өзі үшін жасауға тиіс. Мұны елдің ертеңі, ұрпақтың болашағы жарқын болуы үшін қолға алуымыз керек. Ашығын айтсақ, біз кейде өз өмірімізден гөрі жұрттың пікіріне көбірек мән береміз. Тіпті, бұл әдет қанымызға сіңген деуге болады. Өрине, қазақтың қонақжайлығы – жақсы қасиет. Бірақ үйдің іші-сыртын қонақ келгенде ғана ретке келтіру дұрыс емес. Тазалық пен ұқыптылық күнделікті өмір салтымызға айналуы қажет.

Қалалар мен ауылдардың сәулетті, саябақтар мен ауланың таза болуы, ең алдымен, басқа біреуге емес, өзімізге керек. Жұрттың бәрі өз үйінің жайлы әрі әдемі болғанын қалайды. Бұл – дұрыс. Азаматтарымыз қоғамдық орындар мен қоршаған ортаға да дәл сондай жанашыр көзбен қарауға тиіс. Қазақстан – бәрімізге ортақ, оның қандай болатыны тек бізге байланысты. Яғни, біз іші де, сырты да бүтін ел болуымыз керек.

Жақында ірі қалаларымызда су тапшылығы пайда болды, тұрғындар наразылығын білдіріп жатыр. Бұл да – орынды. Осы түйткіл – әкімдердің жұмысындағы нағыз олқылық. Оны тез арада түзету керек. Әкімдердің қолынан келмесе, тілсіз шешімдерді қабылдаймын. Негізгі мақсат – табысты болып көріну емес, шын мәнінде табысты мемлекет болу. Бұл мызғымас қағида болуға тиіс.

Елімізде жаңа қоғамдық этика қалыптасуы керек. Онда елдің зияткер және тұрақтылығы, азаматтардың өзара тілектестігі, әділдік, заң мен тәртіп, сенім және жауапкершілік сияқты құндылықтар үстемдік құруы қажет. Отаншылдық, адамгершілік, білімпаздық, нағыз маман болу, үнемшілдік, еңбекқорлық, ел мен жерге жанашырлық сияқты асыл қасиеттер бәріннен биік тұруға тиіс. Осындай ізгі қасиеттің бәрін бойына сіңірген жанды Адал азамат деген бір ауыз сөзбен сипаттауға болады.

Шын мәнінде, біз айтып жүрген Әділетті Қазақстанды Адал азаматтар құрады. Бұл – бір-бірімен өте тығыз байланысты ұғымдар. Отанға, отбасына адалдық – парасаттылық пен адамгершіліктің белгісі. Адал еңбек етіп, адал табыс тапқан адам жетістікке жетеді, құрметке ие болады. Ұлы Абай «Адал еңбекпен мал іздемек – арлы адамның ісі» деген. Ал арлы адам әділетсіздік жасамайды. Әр салада адалдық басты орында тұрса, әділ қоғам орнайды. Жемқорлыққа жол берілмейді, ел мүддесіне

ЖАЛҒАСЫ 2-3 БЕТТЕРДЕ

ҰЛАН ӘЛЕМНІҢ ЕКІ ДҮРКІН ЧЕМПИОНЫ

Еліміздің бас қаласында 16-18 маусым аралығында қоян-қолтық ұрыстан VII әлем чемпионаты өтті. Әлем чемпионатында 32 елден келген 300-ден астам спортшы бақ сынады. Байрақты бәсекеде еліміздің спортшылары 21 алтын, 19 күміс және 21 қола медаль жеңіп алып, жалпы командалық бірінші орынды иеленді. Осы дүбірлі жарыста ойылдық

Ұлан Мұқашев алтын медаль жеңіп алып, әлемнің екі дүркін чемпионы атанды. Айта кетейік, Ұлан Ресейдің Санкт-Петербург қаласында 2019 жылы Әлем Чемпионы атанған болатын. Чемпиондық тұғырда тұрып, өзінің спорттық жолындағы соңғы бәсекесін өткізгенін айтқан Ұлан осылай үлкен спортпен жеңімпаз болып қоштасты.

САЯТ - ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ТУРНИРДІҢ ЧЕМПИОНЫ

КӨПТОҒАЙ АУЫЛДЫҚ ОКРУГ, АМАНГЕЛДІ АУЫЛЫНЫҢ ТУМАСЫ
САЯТ СИСЕНБАЙҰЛЫ РУМИНИЯ ЕЛІ, КЛУЖ ҚАЛАСЫНДА ЕРКІН КҮРЕСТЕН ӨТКЕН ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ТУРНИРДІҢ ЧЕМПИОНЫ АТАНДЫ.

Көк байрағымызды жеңіс тұғырына көтеріп, жеңімпаз атанған Саятты аудан кіре берісінен үлкен қошеметпен қарсы алып, құрмет көрсетті. Әрі қарай аудан әкімі Асқар Қайырағиұлы чемпион мен Қазақстан Республикасына еңбегі сіңген жаттықтырушы Құсман Мұсағалиұлын қабылдады. Жас спортшымыздың болашағына үлкен үміт артатынын жеткізе отырып, халықаралық сайыстарда жаңа жеңістер тіледі. Сонымен қатар жеңімпаздың аудандық жаттықтырушылары Абзал Тайырұлы мен Нариман Алпысбайұлына ризашылығын

білдірді. Газетіміздің кезекті сандарында жарқ етіп шығып жүрген Саят көшеметпен қарсы алып, құрмет көрсетті.

Өрі қарай аудан әкімі Асқар Қайырағиұлы чемпион мен Қазақстан Республикасына еңбегі сіңген жаттықтырушы Құсман Мұсағалиұлын қабылдады. Жас спортшымыздың болашағына үлкен үміт артатынын жеткізе отырып, халықаралық сайыстарда жаңа жеңістер тіледі. Сонымен қатар жеңімпаздың аудандық жаттықтырушылары Абзал Тайырұлы мен Нариман Алпысбайұлына ризашылығын

ӨЗ ТІЛШІМІЗ

АЛҒЫСҚА БӨЛЕНІП, ҚҰРМЕТКЕ КЕНЕЛДІ

Ақ халатты абзал жандар қандай да құрметке лайық! Мереке қарсаңында ұсынылған сый ұзақ жылғы еңбектің жемісі.

Өткен аптаның соңында Ақтөбе облысының әкімі Ералы Лұқпанұлы Тоғжанов облыстың бір топ медицина саласының қызметкерлерін қабылдап, лайықты марапаттарын ұсынды.

Олардың ішінде ойылдықтар да бар.

Облыс әкімі медицина қызметкерлері күніне орай Ойыл аудандық ауруханасының невролог дәрігері Айбек Асылбековтің кеудесіне

ҚР-ның Денсаулық сақтау министрлігінің жолдаған "Денсаулық сақтау ісінің үздігі" тесбелгісін тақса, Ақтөбе обаға қарсы күрес станциясы Ойыл бөлімшесінің дезинфекторы Талғат Бекетаев "Денсаулық сақтау ісіне қосқан үлесі үшін" алғыс хатын ұсынды. Медицина қызметкері күні мерекесіне орай азаматтардың денсаулығын сақтау ісіне қосқан жеке үлесі мен мінсіз адал еңбегі үшін Әлия Баймағамбетқызы Денсаулық сақтау министрі Ажар Финияттың құрмет грамотасына ие болды.

«ӘДІЛЕТТІ ҚАЗАҚСТАН — АДАЛ АЗАМАТ»

сай шешім қабылданады. Бір сөзбен айтсақ, қоғамдағы ізгіліктің бәрі адалдықтан бастау алады. Ендеше, Әділетті Қазақстан және Адал азамат ұғымдары ел тірегі болатын егіз құндылық ретінде әрдайым қатар тұруға тиіс.

Әділетті Қазақстанды құру үшін әрбір отандасымыз адал азамат болуға ұмтылуы қажет. Сонымен бірге жас ұрпақты адал азамат етіп тәрбиелеуіміз керек. Ұлттық бірегейлігімізді нығайтып, еліміздің жаңа құндылықтарын орнықтыру үшін жүйелі жұмыс жасалауға тиіс. Енді осы жұмыстың нақты бағыттарына тоқталайын.

БІРІНШІ. Мемлекеттік нышандарды жетілдіру қажет.

Қазір кез келген елдің ықпалды болуына ұлттық брендтің әсері мол. Сондықтан оның танымалдығын арттыра түсу керек. Ол үшін бірыңғай дизайн-кодты, ортақ стандартты сақтау өте маңызды. Нышандарымыз бірегей ұлттық кодымызды нақты әрі айқын көрсетуі керек.

Мен жақында Асамблия сессиясында еліміздің геральдика белгілерін жетілдіру қажеттігі туралы айттым. Алдымен аймақтардың және қалалардың таңбасын бірыңғай үлгіге келтіру керек деп санаймын. Қазір олардың көбінің мазмұны және пішіні әркелкі. Соған байланысты қоғамда жиі сын да айтылады. Бұл салаға мұқият талдау жасап, ортақ ұстанымдар әзірлеу қажет. Аймақтың нышандарды әзірлеу және бекіту тәртібін барлық еңірге бірдей етіп, ретке келтірген жөн.

Енді мемлекеттік наградалар мәселесіне жеке тоқталғым келеді. Бұл саланың қалыптасқан өзіндік дәстүрі бар. Елімізде күнделікті қажырлы еңбегімен мемлекетімізді өркендету және азаматтардың қауіпсіздігін қамтамасыз етуге мол үлес қосып жүрген жандар аз емес. Олардың қатарында мұғалім, дәрігер, ғалым, кәсіпкер, тәртіп сақшысы, әскери қызметші, құқықарушы және басқа да мамандық иелері бар. Қоғамға үлгі болатын осындай жасампаз әрі отаншыл жандарды мемлекет әрдайым қолдауға тиіс. Мен өзім бұл мәселеге айрықша мән беремін. Сол себепті әрбір орден-медалдың терең мағына-ғы әрі ерекше болуы, жұрт көңілінен шығатындай болуы өте маңызды. Сол үшін мемлекеттік марапаттар жүйесін халықтың жанына жақын әрі түсінікті етіп жасау қажет.

Жуырда біз мемлекеттік сыйлықтарға халқымыздың біртуар перзенттерінің есімін бердік. Әл-Фараби, Абай, Ахмет Байтұрсынұлы атындағы сыйлықтар бар. Мұндай ұстаным ұлы тұлғаларымыздың есімін ел жадында сақтау үшін қажет. Сол арқылы біз олардың озық ойлары мен өнегелі істерін дәріптейміз.

Шын мәнінде, ұлттық идеология осындай маңызды шешімдер арқылы қалыптасады. Біз мемлекеттік наградалар жүйесін де осы тәсілмен өзгертпейміз керек. Көптеген мемлекеттік орден-медалдарына көрнекті тұлғалардың есімі берілген. Мұндай қадамдар отаншылдық рухты асқақтату үшін қажет. Сондай-ақ тарихта өшпес із қалдырған әйгілі адамдардың есімін ұрпақ санасына сіңіру үшін керек. Мемлекеттік наградалар жүйесін жетілдіру кезінде бұл тәжірибені байыппен пайдаланған жөн.

Қолданылғасы кейбір ордендерді халқымыздың біртуар перзенттерінің есімімен атау мәселесін ойластыру қажет. Мысалы, Бейбарыс Сұлтан рет тапсырылды. Келесі жылғы Республика күнінде бұл марапат алғаш рет тапсырылады. Келесі жылғы Республика күнінде тарихи тұлғалардың атымен аталған ордендерді табыстаймыз. Жыл соңына дейін осы мәселені мұқият сараптап, нақты ұсыныс енгізу қажет. Президент Әкімшілігі бұл жұмысты қузырлы мемлекеттік органдармен, ғалымдармен және сарапшылармен бірге атқарады.

ЕКІНШІ. Ұлтымыздың тарихи сана-сезімін жаңғырту өте маңызды. Дамыған мемлекеттің бәрі толық зерттелген төл шежіресін дәріптеуге айрықша мән береді. Бұл істе ел тарихының көп томдық жинағы басты рөл атқарады. Қазақстан тарихының жаңа ғылыми ұстанымдарға сай әзірленген көп томдық жинағы әлі күнге дейін жарыққа шыққан жоқ. Өкінішке қарай, стратегиялық маңызы бар осы мәселе тәуелсіздік жылдарында толық шешімін таппады. Сондықтан мен «Тәуелсіздік бәрінен қымбат» атты мақаламда осыған арнайы тоқталдым. Қазақстанның академиялық үлгідегі жаңа тарихын жазу туралы бастама көтердім. Бұл жұмысқа еліміздің және шетелдің бір топ ғалымдары жұмыла кірісті. Ежелгі заманнан бүгінге дейінгі аралықты қамтитын жеті томдық жинақты әзірлеу үшін біраз шаруа атқарылды. Жиналған материалға енді стилистикалық және ғылыми редакция жасалуы керек. Сондай-ақ жинақты бірыңғай үлгіде безендірген жөн.

Еңбекте осыған дейін жіберілген тұжырымдамалық қателіктер мен кемшіліктер қайталанбауы қажет. Оған соңғы кезде ашылған тарихи жаныялықтар түгел енгізілуі керек. Қарама-қайшы мәліметтер болмауға тиіс. Қазақстан аумағында өткен тарихи оқиғалардың әлемдік үдерістермен тығыз байланыста сипатталуы маңызды. Бір сөзбен айтсақ, жеті томдық еңбекте еліміздің шынайы шежіресі толығымен жазылуы қажет. Көптомдықтың тілі — жеңіл, мәтін — кез келген жастағы оқырманға түсінікті болуы керек. Бұл — аса маңызды мәселе. Қазақстан тарихының көптомдық жинағын келесі жылдың ортасына дейін әзірлеуді тапсырамын. Содан соң ол ғылыми ортада кеңінен талқылануы керек. Бұл еңбек ұлттың тарихи сана-сезімін жаңғыртуға, мемлекеттілігімізді нығайтуға зор үлес қосары

сөзсіз.

Біз сан ғасырлық тарихымызды мақтан етеміз. Тамыры терең төл шежіреміз — халқымыздың мәдени кодының өзегі. Оны жан-жақты зерттеп, ой елегінен өткізуге және барынша дәріптеуге қажетті жағдай жасауымыз керек. Бұл — мемлекеттің негізгі міндетінің бірі.

Тарихи танымды кеңейтуге зор үлес қосатын тағы бір маңызды сала — археология. Алматыдағы Археология институты — еліміздің бірегей тарихи мұрасын жүйелі зерттеумен айналысатын басты ғылыми мекеме. Өкінішке қарай, оның қазіргі жағдайы мүшкіл. Мекемені жаңғыртып, оның жұмысына тың серпін беру үшін институтқа барынша жағдай жасау қажет. Оны тиісті ресурстармен қамтамасыз ету керек. Институт жанынан тарихи жәдігерлердің арнайы қорын жасақтанған жөн. Мұндай тәжірибе әлем елдерінде кеңінен таралған.

Сондай-ақ төл тарихымызда ерекше орны бар тұлғалардың бірыңғай тізімін әзірлеу қажет. Бұл тізім еліміздің ішінде және шетелде жалпыұлттық бірегейлігімізді айшықтайтын басты ұстыңға айналмақ. Ономастика саласы тарихи сана-сезімді жаңғыртудың маңызды идеологиялық құралы екені белгілі. Кейбір адамдардың қалауымен жалған өмірбаяны әдейі қолдан жазылған Кеңес дәуірінің қайраткерлері бар. Ондай жасанды тұлғалардың есімін түрлі нысандарға беруді доғару қажет. Жалпы, ономастика саласын тәртіпке келтірген жөн. Бұл шаруа көшенді және дәйекті түрде бір орталықтан атқарылуға тиіс. Ономастика бұл — ата-бабаларымызға байланысты я белгілі тұлғалардың туысқан-дарының ісі емес. Бұл — мемлекеттің шаруасы. Осы саладағы барлық рәсімдерді іс жүзінде реттеу маңызды. Онда аймақтардың ерекшелігімен қатар, жалпыұлттық басымдықтар да ескерілуі керек.

ҮШІНШІ. Біз мәдени мұрамызды жан-жақты дәріптейміз қажет. Елімізді жаңғырту үшін «жұмсақ күштің» мүмкіндіктерін тиімді пайдаланған жөн. Сыртқы істер министрлігі жанындағы «KazAID» халықаралық даму агенттігі осы жұмысқа ұйытқы болуға тиіс. Көптеген мемлекетке мұндай ұйымдар ұлттық брендті, тарихты және мәдениетті насихаттайды. Сол арқылы мемлекеттің жағымды имиджін қалыптастыруға ықпал етеді. Сыртқы саяси бастамаларды жүзеге асыруға қолайлы жағдай жасайды. Кәсіпкерлердің әлемдегі беделін арттыруға көмектеседі.

Жаңа ғана Мәжіліс депутаты Жұлдыз Сүлейменова ұлттық құндылықтарды дәріптейтін кәсіпкерлерді қолдау қажеттігін атап өтті. Бұл да — өте орынды бастама.

Шын мәнінде, қазақтың мәдениеті сан түрлі саланы қамтиды. Халқымыздың ата-бабадан мирас болған мол мұрасы бар. Оны заман талабына сай жаңғыртып, жер жүзіне насихаттау керек. Мысалы, өзіміз іргесінде отырған Қожа Ахмет Ясауи кесенесі бәй тарихымыздың символы саналады. Оның ұлт руханиятындағы орны ерекше екенін білесіздер. Осы кесенеге ұлттық мәдени-тарихи ескерткіш мәртебесін беру туралы ұсыныс енгізілген. Мен мұны қолдаймын.

Түркістанда Ясауиіз елестетуі мүмкін емес. Әйгілі ғұлама тұтас түркі дүниесінде ислам дінінің орнығуына зор үлес қосты. Ясауиден бастау алатын қазақ жеріндегі рухани сабақтастық қазірге дейін үздіксіз жалғасып келеді.

Биыл Қожа Ахмет Ясауидің туғанына 930 жыл толып отыр. Осы орайда ғұламаның еңбектерін жан-жақты зерттеп, дәріптеу маңызды. «Ясауи-тан» ғылыми орталығын немесе институтын құру мәселесін ойластыруға болады.

Елімізде рухани құндылығы жоғары өзге де дүниелеріміз жеткілікті. Оның ішінде адамзаттың асыл қазынасы атануға әбден лайық мұраларымыз бар. Қазір бірнеше нысанды транспорттық аталымдар бойынша ЮНЕСКО тізіміне енгізу үшін өтініш берілді. Бұл шаруа көрші елдермен бірлесіп атқарылып жатыр.

Жақында ЮНЕСКО-ның бас директоры Одрэ Азуле ханым менің шақыруыммен Қазақстанда болды. Ол Түркістанға әдейі ат басын бұрды. Бұл — беделді халықаралық ұйым басшысының соңғы 10 жылда елімізге жасаған алғашқы сапары. Мен Азуле ханыммен арнайы кездестім. Ол маған Бұрабай, Марқакөл қорықтары және «Ортеке» өнері ЮНЕСКО тізіміне енгізілгенін растайтын құжатты табыстады. Мұның бәрі Қазақстанның табиғи және мәдени мұрасын әлемге танытуға септігін тигізері сөзсіз. Бірегей салт-дәстүрімізді материалдық емес мұралар тізіміне қосуға қатысты жұмысты жалғастыру қажет. Елімізде ұлттық кодымызбен барынша үйлесім тапқан түрлі мәдениеттер тоғысқан. Бз төл тарихымызға көптеген халықтардың көрнекті тұлғаларының есімі жазылғанын мақтан тұтамыз. Мысалы, Қазақстанда Александр Пушкин, Тарас Шевченко, Федор Достоевский, Михаил Шолохов сынды әлемге әйгілі ақын-жазушылардың мұражайлары бар. Сан қырлы ұлттық мәдениетімізді айшықтайтын осындай мол мұраны сақтап, зерделеу қажет.

Қазақтың тағы бір ерекшелігі — көне дәуірден бері келе жатқан өмір салты. Өзге елдер бізді көшпенділердің ұрпағы ретінде біледі. Бұл да — халқымыздың басты брендіннің бірі. Келесі жылғы менің шақыруыммен Қазақстанда V Дүниежүзілік көшпенділер ойындары өтеді. Бұл қадам ұлттық спортты дамыта түсуге зор мүмкіндік береді.

Сондықтан байрақты басекені жоғары деңгейде өткізуіміз керек.

ТӨРТІНШІ. Өскекен ұрпақтың тәрбиесі — өте маңызды мәселе. Бұл ұлттық бірегейлігімізді нығайтуымыз қажет. Жалпы, дүние жүзіндегі әр ұлт — бірегей. Мұны дұрыс түсінуіміз

керек. Ұлтымыздың бірегейлігі бұл — оның табысты болуы деген сөз. Табысқа жету үшін жоспарымыз қол жетпес қиялға не болмаса жалаң сөзге емес, нақты іске негізделуі керек. Сонда ғана оның бәрі жұртқа түсінікті, анық болады. Яғни, «Қайтсек табысты елге айналамыз?» деген сұрақтың жауабы айқын болуға тиіс.

Адал азаматқа тән қасиеттер әрбір жастың бойынан табылуы керек. Ұлттың жаңа болмысы білім, ғылым және мәдениет саласын дамыту арқылы қалыптасады. Осы үш бағытты рухани даму саласындағы жұмыстың мызғымас ұштағаны деуге болады.

Біз ұрпақ тәрбиесіне баса мән беріп, жастарды жақсылыққа жетелеуіміз керек. Бүгінгі интернет дәуірінде бұл оңай шаруа емес. Ашығын айтсақ, қазір жас ұрпақ әлеуметтік желі арқылы тәрбие алып жатыр. Баланы дұрыс бағытқа бұрып, жол көрсетіп отырмасақ, бұл — өте қауіпті үрдіс. Ғаламтор арқылы жат діни ағымдардың құрығына түскен жастар да бар. Ұрпақтың бойында жаман әдет болса, бұл — ең алдымен, үлкендердің кінесі. Бұл жастарды жаһандандудың қатерлі ықпалынан барынша сақтауға міндеттіміз. Ұрпақ тәрбиесіне ықпал ететін шараларға баса мән беруіміз керек. Бұл салада кемшіліктер көп екені жасырын емес. Мектептегі тәрбие жұмысы ақсап тұр. Соңғы кезде оқушылардың бір-біріне қысым, зорлық-зомбылық, әлімжеттік көрсетуі жиі болып кетті. Оны, тіпті, бейнәтәсілге түсіріп, әлеуметтік желіге салу «сәнге» айналды. Кейде балалардың қатысқадығы жан түршіктіреді.

Отбасындағы зорлық-зомбылық қоғамдағы тағы бір келенсіз және өзекті мәселе болып тұр. Мұндай заңсыз әрекет жасағандар міндетті түрде заң аясында тиісті жазасын алуы керек. Еліміздің болашағы отбасында қалыптасады. Ал отбасы бақытты болса, еліміздің келешегі де жарқын болады.

Шығыстың ұлы ғұламасы әл-Фараби тәрбиесіз берілген білім — адамзаттың қас жауы екенін айтқан. Бала тәрбиесі — ең алдымен, ата-ананың міндеті. Алайда кейде ата-аналар дұрыс тәрбие берудің орнына өздері жағымсыз үлгі көрсетеді. Балалардың тәртібіне бейтарап, селқос қарайды, тіпті, жауапкершіліктің бәрін мектепке, мұғалімдерге жүктейді. Мемлекеттің ең басты байлығы — адам, яғни азаматтар. Бұл — анық нәрсе. Десек те, ата-аналар баланы, ең алдымен, мемлекет, Үкімет не қоғам үшін емес, өзі үшін дүниеге әкеледі. Әрбір ата-ана саналы ұрпақ өсіруге баса мән беруге тиіс.

Сол сияқты мектеп те — білімнің айналасы емес, тәлім-тәрбиенің ордасы. Баланың бойына біліммен қатар адамгершілік құндылықтарды сіңіру — ұстаздың міндеті. Осыған орай бала-бақшадағы және мектептегі тәрбие ісіне беріміз қоғам болып мән беруіміз керек, сондай-ақ белсене атсалысуымыз қажет.

Балалар арасында жалпыадамзаттық және ұлттық құндылықтарды дәріптеген абзал. Оқушылар мектеп бітіргенде, ең алдымен, адал азамат болып шығуы керек. Отаншылдық және мемлекетшілдік қасиет әр баланың бойынан табылуы қажет. Балалар мен жасөспірімдерді тәрбиелейтін патриоттық ұйымдардың жұмысын жандандырған жөн.

Отанға деген сүйіспеншілік бұл — үлкен жияндарда ұран тастау немесе тек ән шығрау емес. Отаншылдық бұл — шынайы патриоттық сезім. Тұратын үйінді, ауланды, қаланды таза ұстау, қоғамдық орындарды бұлдірмеу, ұқыпты болу, яғни ер жерге қоқыс лақтырмау, түкпімге деген сөз. Өкінішке қарай, қазіргі таңда елордамыздың өзінде азаматтарымыз қоршаған ортаға бейқам қарап, әсіресе, жаз кезінде саябақтарды қоқысқа толтырып кетіп жатады. Мұны жасап жатқан бөтен біреу емес, өз азаматтарымыз. Астанаға келген шетелдіктер, көптеген қонақтар соның бәрін көреді, таналады. Өрине, бұл — ұят нәрсе. Өйткені өз Отанын шын сүйетін адам оның табиғатын қорғайды, әр гүліне, әр ағашына жанашырлықпен қарайды, бір сөзбен айтқанда, нағыз патриот екенін нақты іс-әрекетімен көрсетеді.

Мен еріктілер туралы үнемі айту жүрмін. Себебі еріктілер — ең алдымен, патриот жандар. Олар еліміздің дамуына, оның келбетін қасартуға зор үлес қосып жатыр. Біз бүкіл қоғам болып еріктілерді қолдауымыз керек, олардың еңбегін бағалап, марапаттап отыру қажет.

Сонымен бірге балаларға экологиялық тәрбие беру маңызды. Оларды табиғатқа жанашырлықпен қарауға үйреткен жөн. Мәдени мұраларымызды танып-білуге, қорғауға дағдылан-дыру керек.

Оқушылар театрға, мұражайға және тарихи орындарға жиі барып, рухани жағынан дамуы қажет. Мұндай шаруа бүкіл еліміз бойынша тұрақты түрде жүргізілуге тиіс. Оқу-ағарту министрлігі мен Мәдениет және спорт министрлігі осы мәселенмен бірлесіп шұғылдануы керек.

Мен ұрпақты еңбекқорлыққа, бизнес жүргізу шеберлігіне баулу мәселесі жөнінде үнемі айтып жүрмін. Мәселе, кейбір көрші елдердің жастары шетелдерге барып, белсенді түрде көсіппен айналысады, дүкен ашады, ұлттық тағамдарын дәріптейді, қысқасы, нәпақасын табады. Осындай әрекеттерден біздің жастарымыз да үлгі ала, жаман болмайды. Өрине, бұл — елден кетіп, еңбек ет деген сөз емес, бұл — ең бастысы, еңбектің жақсы-жаманы жоқ деген сөз. Ер мәселені әбден саясиландырып, бос сөз құмай, қол қусырып қарап отыра бермей, нақты жұмыспен, қаражат әкелетін заңды іспен шұғылдану керек деген сөз.

Мен бытырғы Құрылтайда ұрпақты еңбекке баулуға қатысты бірқатар тапсырма бердім. Соның негізінде мектептерге еңбек сабағы қайтарыл-

ды. Осы бағыттағы жұмысты одан әрі жалғастыруымыз керек. Сондай-ақ біз ел болып қарапайым еңбек адамын қадірлей білуіміз қажет. Қажетсіз мамандық болмайды, білкісіз маман болады. Ерінбей еңбек еткен жан өз ісінің майталманы атанады. Ал кәсібін толық меңгерген адам қашанда сұранысқа ие болады.

Біз еңбек адамының мәртебесін көтеруге баса мән береміз. Елімізде түрлі саланың кәсіби мерекесі бар. Көбінесе мұндай мейрамдар назардан тыс қалып жатады. Менің ойымша, «Еңбек күніне» орай ең үздік мамандарды мемлекеттік деңгейде ұлықтаған жөн. Бұл қадам қоғамда еңбек күлтігін орнықтыруға жол ашады. Шын мәнінде, қандай жұмыс істеп жүргенін емес, оны қалай істеп жүргенін әлдеқайда маңызды. Министр немесе емі болсын, құрылысшы, дәрігер, мұғалім болсын, ең бастысы, әркім өз міндетін адал атқаруы керек. Нанын адал еңбекпен табуы қажет. Қазақстанның Еңбек Ері Вадим Басин еңбек адамын насихаттау туралы жақсы ой айтты. Нағыз еңбек адамы дегеніміз кім? Бұл, ең алдымен, өзіне жүктелген міндетті орындау үшін барын салып еңбек ететін білікті маман. Нағыз еңбек адамы бұл — істің адамы, яғни ер ісіне, ер қадамына жауапкершілікпен қарайтын адал азамат. Ал жауапсыздықтың салдары неге апарып соқтыратыны кешегі өрт кезінде айқын көрінді. Осындай келенсіз жағдайлар тек орман шаруашылығында емес, басқа да салада бар.

Әрбір адам жауапсыз қадамның арты бүкіл елге қасірет әкелуі мүмкін екенін терең түсінуге тиіс. Барлық салада, барлық деңгейде жауапкершілік болса ғана, ісіміз оңға басады. Шын мәнінде, сын сағатта кімнің кім екені анық көрінеді. Елге жақсы аштын адам қын жағдайға тап болған жұртқа нақты іспен көмектесуге дайын болады.

Өкінішке қарай, қазір қоғамды ішінен ірітетін жағымсыз дүниелер көбейіп бара жатыр. Өздерін, тіпті, Аламыс батыр сияқты ел қорғаны санайтын қылмыс әлемінің серкелері, яғни криминалдың топ басшылары бар. Көптеген адамдар, әсіресе, жастар соларға қатты еліктейтін болды. Ел ішінде арзан бедел жинап жүрген алаяқтар аз емес. Олардың бәрі — халықтың санасын ұлайтын секта өкілдері. Бір қарағанда олар елге жанаушыр болып көрінеді. Ал, түптеп келгенде, психологиялық айла-тәсілдермен жұртты адастырады. Қоғамға жалған құндылықтар таратып, көпшілікті тура жолдан тайдырады.

Мұның бәрін идеологиялық қоқыс немесе мүлдем қажеті жоқ ақпарат деуге болады. Біз еркеніетті ел ретінде халқымыздың дүниетанымына жат нәрселерге қарсы тұруға тиіспіз. Ол үшін, ең алдымен, оқу-ағарту жұмысын күшейтуіміз керек. Жас ұрпақтың, әсіресе, қазіргі құбылмалы заманда сын тұрғыдан ойлай білуі маңызды. Балаларымыздың танымн кең болуына жағдай жасауымыз қажет. Бұл туралы белгілі қоғам қайраткері Жәксыбек Құлқеев өте орынды пікір айтты. Мектепте оқушылардың тұлға ретінде қалыптасуына ықпал ететін дәрістер оқытылуға тиіс. Жастар ақпаратты қорыға білуді, уақытын дұрыс пайдалануды, қаржы сауаттылығын мектеп қабырғасынан біле бастауы қажет. Өскекен ұрпақты түрлі ойындарға құмар болудан сақтандыру керек. Бұл мәселе бойынша Құрылтайдың бірқатар мүшесі, соның ішінде белгілі спортшы Ислам Байрамұков жақсы айтты. Жеңіл жолмен пайда табу жақсылыққа апармайтынын үнемі түсіндіріп отырған жөн. Адал табыс адал еңбекпен келеді.

Мен тағы бір нәрсеге баса назар аударғым келеді. Бұл — нашакорлық. Бұл — ұлт саулығына зор қауіп төндіретін кесел. Есірткі жастардың жа-нын да, тәнін де ұлап жатыр. Біз есірткіні қолданудың, дайындаудың және таратудың жолын кесіп, тамырына балта шабуға тиіспіз. Әйтпесе, бүкіл еліміздің болашағы бүлүнғыр болады. Бұл мәселе мені қатты аланда-тады. Химиялық есірткілер нарықта кен ақымды сағытпуда. Криминалдық топтар жастарды осындай зансыз әрекеттерге тартып жатыр.

Ұлт саулығына зиянын тигізетін тағы бір кесел — вейп және түрлі электронды темекілер. Өкінішке қарай, оны тарту жасөспірімдер арасында сәнге айналып барады. Себебі электронды темекі бәрине қолжетімді, оның зиянсыздығы туралы түрлі жарнамалар да көбейіп кетті. Іс жүзінде, жастарымыз өзіне зор қауіп төндіреді. Себебі бұл — шын мәнінде, зиянды нәрсе. Вейп пен есірткінің арасы бір-ақ қадам. Осы қауіпті үрдіспен күресу үшін жүйелі және шұғыл шаралар қабылдау қажет. Үйімім салумен ғана мәселені шешу мүмкін емес. Полиция өз жұмысын белсенді және тиімді жүргізуі керек. Мен бұған ерекше мән беремін. Елімізде 2016 жылдан бері есірткімен күрес жұмыстарын реттейтін арнаулы құжат болған жоқ. Сондықтан былтырғы Жолдаудым кешенді жоспар әзірлеуді тапсырдым. Үкімет тауу күндері осы мәселе бойынша арнайы жоспарды қабылдайды. Бұл — өте маңызды құжат. Осы құжаттың аясын-да жан-жақты жұмыс атқарылады. Білікті заңгер Серік Ақылбай атап өткен құқықтық сананы қалыптастыру мәселесі де өте өзекті. Жастардың құқықтық сауатын арттыру аса маңызды. Сонда әркім өзінің құқығын қорғай біледі және өзгенің құқығын таптамайды. Заң мен тәртіп үстемдік құрған мемлекеттің тұғыры қашанда мықты болады.

БЕСІНШІ. Ақпарат саясатының тиімділігін арттыру, креативті индустрияны дамыту.

Масс-медиа — елімізді жаңғырту ісіне ерекше ықпал ететін сала. Сондай-ақ билік пен қоғам арасындағы пәрменді байланыс құралы. Ақпарат құралдарында түрлі көзқарастар тоғысады. Оны қоғам тынысының барометрі деуге болады. Осы саладағы өзекті

мәселелерді шешу үшін ақпарат саясатын түбегейлі қайта қарау қажет. Креативті индустрияны жаңа деңгейге көтеруіміз керек. Қазір медиа саласы, кино және сериал, мультфильм, спорт және музыка шоулары, компьютер ойындары мен кітаптар — бәрі бірігіп, біртұтас жүйеге айналды. Бұл жүйе озық құндылықтар мен қасиеттерді қалыптастыруға ықпал етеді. Біздің бұл саладағы әлеуетіміз орасан зор. Оны толыққанды жүзеге асыру үшін нақты шаралар қабылдау қажет. Келесі мәселе. Идеология жұмысының басты бағыттың бірі — кітап басып шығару ісі. Қазақстан нарығында шетел өнімдері басым екені жасырын емес. Әдеби кітаптардың 90 пайызға жуығы сырттан келеді. Бұл үрдістің салдары қандай болатыны айтпаса да түсінікті. Ұлттық мүддесі сай келетін кітаптарды көптеп басып шығару өте маңызды. Смартфон баланың қолындағы кітаптың орнын баспауы қажет.

Қазір еліміздегі мектеп кітапханаларында 130 миллионнан астам кітап бар. Бірақ ондағы көркем әдебиеттің үлесі мардымсыз. Шын мәнінде, кітап оқытын ел зиялы ұлтқа айналады. Біз жас ұрпақтың кітапқа құштарлығын оятуымыз керек. Бұл қиын мәселе екенін түсінемін. Әсіресе, олардың бар назары әлеуметтік желіде болған кезде, тіпті, қиын. Бірақ бұл мәселемен айналысу керек. Басқа жол жоқ. Сондықтан «Балалар кітапханасы» атты жаңа бағдарламаны қолға алуды тапсырамын. Қазақ әдебиетінің түрлі кезеңдерін және жанрларын қамтиын арнайы тізім жасалуға тиіс. Сол тізімдегі кітаптар барлық балаға қолжетімді болуы керек.

Мартин Лютер Кинг сияқты менің де көкейімде жүрген бір арман бар, бұл — тәулік бойы жұмыс істейтін Президент кітапханасын ашу. Мен мұндай кітапхананы Анкарада көрдім. Оның оқырмандары әлемнің әр түпкірінде басылып шыққан көркем шығармаларды, арнаулы әдебиетті оқи алады. Мұндай кітапхананы елімізде де салуға болады деп ойлаймын.

Жақында Мәжіліс депутаты Ерлан Саиров қазақ мәдениетін Тік-Ток платформасында насихаттау жолдары қарастырылып жатқанын айтты. Мен мұны қолдаймын. Жастар жиі пайдаланатын әлеуметтік желілерде ұлттық құндылықтарымызды дәріптеу — дұрыс қадам.

Қазір батыс елдерінде «анти-инфлю-енсер» деген қозғалыс бірте-бірте қалыптасып жатыр. Бұл қозғалыс интернет басылымдар арқылы азаматтарға, жастарға тарайтын барлық ақпаратқа, деректерге, әсіресе, жалған мағлұматтарға, яғни, fake news-қа зор күмәнмен қарайды, яғни адамдардың санасын жаулап жатқан, тіпті, оларға имандай сенуге бола-тын идеология секілді құбылыстарды жоққа шығарады. Біздің елімізде де жалған ақпарат тарататын басылым-сымақтар бар. Бұл — құпия емес. Олардың артында нақты қал-талы адамдар, тіпті, ықпалды елдер бар. Ал жаңа қозғалыстың негізгі ма

«ӘДІЛЕТТІ ҚАЗАҚСТАН — АДАЛ АЗАМАТ»

мектебінің жай-күйін жақсартуды мықтап қолға алуымыз керек. Бұл жұмысты «Ауыл – ел бесігі» арнайы жобасының аясында кешенді түрде жүзеге асыру қажет. Яғни, мектеп салу, күрделі жөндеу жүргізу және оны жабдықтау жұмысын тиісті деңгейде атқару маңызды.

Қоғамда жиі көтерілетін тақырыптың бірі – мемлекеттік тіл. Осы мәселе бойынша пікірімді тағы да айтайын. Жалпы, елімізде тіл саясаты байыппен жүргізіліп жатыр. Түрлі этнос өкілдерінің өз тілінде сөйлеуіне барлық жағдай жасалған. Осы ұстаным өзгермейді. Бұл – ішкі тұрақтылықтың негізгі факторларының бірі

Мен мемлекеттік тілді дамытуға баса мән беріп отырмын. Қазақ тілін қолдану аясы барлық салада кеңейіп жатыр. Қазір тіліміз дамымай жатыр деп алаңдауға ешбір негіз жоқ. Болашақта мемлекеттік тілдің тұғырын нығайта түсу үшін басқа да маңызды шаралар қабылдаймыз.

Мемлекеттік тілдің жағдайын айтып, шу көтеретін кейбір адамдар бұл мәселені саяси құрал ретінде пайдаланады. Халық арасында дау шығарғысы келеді. Ақырында, осындай келеңсіз, ойсыз әрекеттер мемлекетіміздің қауіпсіздігіне зиян келтіреді. Мұны ашық айту керек. Себебі тіл – біздің геосаяси кеңістікте «саяси сөзбеп, саяси сылтауға» айналуда. Ал нақты қазіргі ахуалға қарайтын болсақ, тілдің жағдайы бұрынғыдан әлдеқайда жақсы. Мәселе тілге келгенде, дау-дамай, даңғазы жасамай, тілімізді дамыта түсу үшін нақты іс-әрекетке көшіміз керек. Сонда ғана біз табыста жетеміз.

Бүгінде қазақ тілі креативті индустрияның тіліне айналды. Мысалы, «Аватар» сияқты әлемге белгілі фильмдер қазақша сөйлеп жатыр. Сондай-ақ Қазақстанның атын бүкіл әлемге танытып жүрген талантты жастарымыз да қазақ тілін дүние жүзіне паш етуде, тілімізді өнерімен, еңбегімен, яғни нақты ісімен дәріптеп жүр. Бұл – біздің жастарымыздың саналы таңдауы.

Қазақ тілі – азаматтық бірегейлігіміздің және рухани бірлігіміздің нышаны. Біз осы күнделікті қарым-қатынастың ғана емес, нағыз ғылым мен білімнің тілі етуге тиіспіз. Бұл міндет жөнінде бұрын да айтылды, осы мақсатты күшпен, айқай-шұмен емес, ақылмен, парасатпен іске асыруымыз керек. Бұл – бүкіл қоғамның ортақ міндеті.

Қазақ тілі барша Қазақстан халқын ұйыстыратын басты құндылықтың бірі ретінде дами береді. Бұған ешқандай күмән болмауға тиіс. Ең бастысы, тіл саласындағы біздің бағдарымыз – айқын, баршаға түсінікті. Сондай-ақ шетелдегі қандастарымызбен тығыз қарым-қатынас орнатып, рухани байланысты нығайта береміз. Бұл мәсе-

ле – менің жеке назарымда. Жалпы, осы айтылған жұмыстың бәрін рет-ретімен жасасақ, көздеген мақсатымызға міндетті түрде жетеміз.

СЕПЗІНШІ. Мен қоғамда мемлекеттік аппараттың жұмысына қатысты біраз сын-пікірлер бар екенін білемін. Олардың басым көпшілігі орынды. Қазіргі таңда біз мемлекеттік басқару жүйесін жаңғырту үшін нақты шаралар қабылдап жатырмыз. Негізгі міндет – жергілікті өзін-өзі басқаруды күшейтіп, мемлекеттік қызметшілерге көбірек дербестік беру.

Бұдан бөлек, аудан және ауыл әкімдерін сайладық. Облыстық министрліктерге сайлау аралас жүйе арқылы, ал аудан мәслихаттарына тек бір мандаттық қағидат бойынша өтеді. Алдағы жұмыс – ауқымды. Біраз уақыт қажет екені түсінікті.

Ең бастысы, біз мемлекеттік аппарат өкілдерінің сана-сезімін өзгертуге баса мән беруіміз қажет. Олар тұтан-тұстарының арасында не болмаса қоғамда абырой-беделге ие болуды емес, ең алдымен, халыққа, елге адал қызмет етуді мақсат тұтуға тиіс. «Адал азамат» дегеніміз – осы.

Сонғы кездері мен бірқатар кадрлық өзгерістер жасадым. Бұл ретте ешқандай науқаншылдыққа, мемлекеттік қызметшілерді, жоғары лауазымды тұлғаларды жаппай қызметтен босатуға жол берілген жоқ. Ең алдымен, олардың өкілдік қабілеті мен тәжірибесі ескерілді. Сондай-ақ жас, білікті азаматтар бірқатар маңызды министрліктің тізгінін ұстады. Әрине, олардың тәжірибесі, соның ішінде өмірлік тәжірибесі аз екені сөзсіз. Бірақ бұл – уақытқа байланысты мәселе. Бастысы, олардың бойында еліміздің жарқын болашағы үшін адал қызмет етуге қажетті білім, ерік-жігер бар.

Басшылық құрамды жаңарту жұмысы жалғасын табады. Мемлекет басшысы ретінде айтарым, министрлердің, әкімдердің және басқа да мемлекеттік қызметшілердің бойында негізгі екі қасиет болуы керек. Бұл – профессионализм, яғни нағыз маман болу және отанышылдық. Ал олардың Президенттің жеке басына адалдығы мен үшін маңызды емес.

Мемлекет басшысын мадақтаудан гөрі жұмысты адал атқарып, халықтың алдында абыройлы болу әлдеқайда маңызды. Барлық мемлекеттік қызметшілерге осыны айтқым келеді.

Сондай-ақ жасалған реформалардан кейін Қазақстан Президенті мемлекеттік басқарушы, яғни Конституцияда көрсетілген 7 жылдық мерзімге халықпен өзара келісімшартқа отыратын менеджер ретінде қызмет етеді. Президент – әулие емес, халықтан биік тұлға емес. Алайда қоғамымыз Мемлекет басшысына, басшылық қызметтегі адамдарға құрметпен қарауы

керек, яғни саяси тұрғыдан көзі ашық, жауапкершілігі жоғары азаматтар ретінде оларға ой-пікірін, ұсыныстарын айтып отыруы қажет. Осылайша, елімізде саяси мәдениеттің, өркениеттің қоғамның озық үлгісі қалыптасады. Бүгін өтіп жатқан Ұлттық құрылтайдың негізгі мақсаты да – осы.

Дәл осындай форумда Қазақстанның дамуына байланысты салмақты, іргелі ұсыныстар айтылуы керек. Біз бірге болсақ, алынбайтын қамал жоқ.

Бүгін мен ұсынған бастамалар – алдағы ауқымды жұмыстың бір бөлігі ғана. Жаңа идеологиялық тұжырымды орнықтыру үшін мемлекеттік аппарат, сарапшылар, ғалымдар, тілшілер, азаматтық қоғам өкілдері – бәрі жұмылуы қажет. Президент Әкімшілігі жұмыс жоспарын әзірлеп, айтылған мәселелерді түгел қатаң бақылауға алады.Біз Әділетті Қазақстанды құрып жатырмыз. Бұл – өте жауапты әрі абыройлы міндет. Біз отаншылдығымызды және елге жанашырлығымызды нақты іспен көрсетуіміз керек. Адал азамат болуға ұмтылуымыз қажет. Сонда ерқайсымыз Отанымызды өркендетуге ұлес қосамыз.

Мен үшін Ұлттық құрылтай жұртшылықпен кездесіп, жай ғана пікір алмасатын жер емес. Оны еліміздің мәдени-рухани өрлеуіне жол ашатын шамшырақ деуге болады. Яғни, құрылтай алаңында қоғамның жаңа этикасын және оның жаңа даму үлгісін қалыптастыру мәселесі қаралады. Әрине, бұл – бір күнде бітетін шаруа емес. Ол үшін күн сайын тынымсыз еңбек етуіміз керек. Бір сөзбен айтқанда, мемлекет пен қоғам бірге жұмылғы жұмыс істеуі қажет. Бұл ұлтымыздың бойына орасан зор күш-қуат дарытады, өзгеріске деген құлшынысын оятады. Сонда ғана еліміз кездеген мақсатына жетеді. Осылайша, алдағы онжылдық еліміздің нағыз өрлеу дәуіріне айналмақ. Мен бұған көміл сенемін.

ҚАДІРЛІ ҚАУЫМ!

Баршаңызға мәлім, Қауыр-сүргін құрбандарын толық ақтау жөніндегі мемлекеттік комиссия жұмыс істеп жатыр. Осыған байланысты көптеген архив материалдары зерттелуде. Бұрын халқымызға беймәлім болған тың мәліметтер жарыққа шығып жатыр. Жақында сол құжаттардың ішінен «авторсы Жүсіпбек Аймауытылы» деп көрсетілген шығарма табылды. Мұны екі дерек көзі растап отыр. Еңкейген жазылған туындыны сол кезде тәркіленген Алаш зиялылары еңбектерінің бір бөлігі деуге негіз бар. Онда ұлттың жаны ешқашан өлмейтіні жырланған. Шын мәнінде, қазақтың қайсар рухы ешқашан сынбаған. Керісінше, әрбір қиындық жұртымыздың жігерін жанып, халықты

шындай түскен. Алаш рухы Қазақ мемлекетімен бірге мәңгі жасайды. Ұлттың жаңа сапасын қалыптастырып, әлемдегі өз орнымызды айқындаймыз. Қазақ елінің Адал азаматтары болып, Әділетті Қазақстанды бірге құрамыз.

АРДАҚТЫ АҒАЙЫН!

Жыынның соңында елдің рухын көтеретін тағы бір жақсы жаңалықты сіздермен бөліскім келеді.

Әйгілі Марал ишанның Кенесары ханға сыйлаған Құраны табылды. Бұл – еліміздің рухани өміріндегі елеулі оқиға.

Марал ишан барша қазаққа танымал адам болған. Ол – төл тарихымызда ерекше орны бар Кенесары ханның үзеңгілес серігі.

Бұл Құран екі ғасыр бойы қолдан қолға өтіп, ақыры шетелге шығарылған екен. Оны жанашыр азаматтардың, меценаттардың көмегімен Қазақстанға қайтарып алдық. Құранда Марал ишанның және Кенесары ханның мөрі бар. Жәдігерге жан-жақты сараптама жасалды. Отандық және шетелдік ғалымдар Құранды мұқият зерттеді. Құранның, расында, Марал ишанға тиесілі болғаны және Кенесары ханға берілгені анықталды.

Кез келген өркениетті ел өзінің тарихи мұраларына зор құрметпен қарайды. Оны қастерлеп, мұражайға немесе басқа да арнайы орындарға қояды. Біз де бабалардан мирас болған әрбір жәдігерді қадірлеп, сақтай білуіміз керек. Осы Құранды жақында Қазақстан мұсылмандарының Діни басқармасына табыс етеміз. Өйткені бұл – бүкіл елге ортақ қазына. Құнды мұраның барша халқымыз үшін қастерлі орында тұрғаны абзал. Сондықтан Құранды қалпына келтіріп, Қожа Ахмет Ясауи кесенесіне қойған жөн деп санаймын. Кезінде Тайқазанның елге оралуын жұрт жақсы ырымға балаған еді. Көп ұзамай Қазақстан Тәуелсіз мемлекет болды. Ұлт азаттығы үшін күрескен Кенесарының қолында болған Құран кітабының елге келуі де жақсы ырым деп ойлаймын. Бұл оқиға Қазақстанның жаңа дәуірінің берекелі бастауы болсын деп тілейік.

Осымен, Ұлттық құрылтайдың екінші отырысын қорытындылайық. Былтыр Ұлытауда, биыл киелі Түркістанда бас қосып, елдік мәселелерді талқыладық. Ел тарихында айрықша орны бар тағы бір аймақ – Атырау облысы. Ондағы әйгілі Сарайшық қаласында атақты хандарымыз ордасын тіккен. Мен Ұлттық құрылтайдың келесі отырысын осы шежірелі аймақта өткізуді ұсынамын.

Елімізде лайым жақсылық көп болсын! Баршаңызға амандық тілеймін!

Қасым-Жомарт Кемелұлы Тоқаев, Түркістан қаласы.

АЗАМАТТАРДЫ ҚАБЫЛДАУ

Азаматтардың өтініштерімен және жеке қабылдауымен жұмыс істеу-азаматтардың қадағалау органының қызметіне деген сенімін нығайтудың негізгі тетіктерінің бірі.

Азаматтардың сенімін нығайту мақсатында прокуратура органдары жеке және заңды тұлғалардың өкілдерін жеке қабылдауды ұйымдастыру бойынша белгілі бір жұмыс жүргізуде.

Қазақстан Республикасы прокуратура органдарының лауазымды адамдарының жеке тұлғаларды және заңды тұлғалардың өкілдерін жеке қабылдау қағидаларына сәйкес (Бас Прокурордың 17.01.2023 жылғы №29 бұйрығы), прокуратура басшылығына қабылдау порталдан электрондық өтініштер негізінде алдын ала жазылу бойынша жүзеге асырылады «egov.kz», сондай-ақ қағаз форматтағы өтініштер. Басшылыққа қабылдауға алдын ала

жазылу қабылдау басталғанға дейін бір жұмыс күні бұрын аяқталады.

Жеке қабылдау туралы өтініш міндетті түрде мәселенің мәнін қамтуы керек екеніне назар аударамыз.

Қабылдау өтініштің кезектілігі тәртібімен жүргізіледі.

Қазақстан Республикасы Бас прокуратурасының Құқықтық статистика және арнай есепке алу жөніндегі Комитетінің Ақтөбе облысы бойынша басқармасының басшылығы жеке тұлғаларды және заңды тұлғалардың өкілдерін жеке қабылдауды күн сайын дүйсенбіден жұмаға дейін сағат 9.00-ден 18.30-ге дейін қабылдауға алдын ала жазылу бойынша жүргізеді.

Басқарма бастығының және оның орынбасарының жеке қабылдауына алдын-ала келесі телефон арқылы жазылуға болады: 8 (7132) 21-30-25, 21-78-91.

ПРИЕМ ГРАЖДАН

Работа с обращениями и лично-му приему граждан- один из основных механизмов укрепления доверия граждан к деятельности надзорного органа.

В целях укрепления доверия граждан органами прокуратуры проводится определенная работа по организации личного приема физических и представитель юридических лиц.

Согласно Правил личного приема физических лиц и представитель юридических лиц должностными лицами органов прокуратуры Республики Казахстан (приказ Генерального Прокурора от 17.01.2023 года №29), прием к руководству прокуратуры осуществляется по предварительной записи на основании электронных заявлений с портала «egov.kz», а также обращений в бумажном формате.

Предварительная запись на при-

ем к руководству заканчивается за один рабочий день до начала приема.

Обращаем внимание, что обращение с просьбой о личном приеме обязательно должно содержать суть вопроса.

Прием проводится в порядке очередности обращения.

Личный приём физических лиц и представителей юридических лиц руководством Управления Комитета по правовой статистике и специальным учетам Генеральной прокуратуры Республики Казахстан по Актюбинской области проводится ежедневно с понедельника по пятницу с 9.00 до 18.30 часов по предварительной записи на приём.

Предварительно записаться на личный прием к начальнику Управления и его заместителю можно по телефону: 8 (7132) 21-30-25, 21-78-91.

ҚАЗАҚСТАН ПОЛИЦИЯСЫНЫҢ ТАРИХЫ МЕН БҮГІНІ

1992 жылғы 23 маусымда Қазақстан Республикасы Жоғарғы Кеңесі полицияның қызметі мен міндетін анықтайтын алғашқы құқықтық акт болып табылатын «Қазақстан Республикасы ішкі істер органдары туралы» Заң қабылдады. 2007 жылы 5 маусымда ҚР Тұңғыш Президенті - Елбасы Нұрсұлтан Назарбаев өз Жарлығымен 23 маусымды – Полиция күні деп бекітті. Содан бері әр жылы осы күн полиция күні ретінде аталып өтіп келеді. Полиция – қоғамдық тәртіпті қадағалайтын, азаматтардың өмірі мен мүлкінің қауіпсіздігіне тікелей жауап беретін орган. Ол толыққанды мемлекеттіктің бір белгісі. Осы орайда қазақ полициясының тарихына қысқаша тоқталып өткенді жөн көрдік. Бүгінгі Қазақстан полициясы 1992 жылғы аталған заң негізінде дүниеге келді. Алайда өткен тарихта қазақтардың полиция (милиция) атымен аталатын адамдарды алғаш көрген тұсы Ресей отаршылығы кзеңі болды. Олар негізінен халықтың жарлыққа бойсұнуын, патшаға бағынуын қадағалады. Сонымен қатар қоғамдық тәртіпті де қадағалап отырды. Өктемдігімен, зорлықшылығымен есте қалды. Кейінгі Кеңес үкіметі кезеңіндегі милиция да осы шаблоннан ауытқы қойған жоқ. Алайда тарихта қазақтың өз полициясы болған ба деген бір сұрақ жиі туындайтын анық. Сұрақтың туындау себебі де заңды, өйткені көз-келген мемлекеттің, елдің ішкі тәртібін қадағалайтын, ішкі қарым-қатынастарды реттеп отыратын органдары болуы заңдылық. Онсыз мемлекет деп атау да қиын болар еді. Осыған байланысты ескі деректерді, аңыздар мен дастандарды бір елекпен өткізіп қарасақ, онда «хан шабарманы», «ханның жөндеті» деген сөздер жиі кездеседі. Әрине өткен дәуірдегі, феодалдық қоғамдардағы полиция міндеті мен бүгінгі демократиялық

қоғамдағы полиция міндетін салыстыру мүмкін емес. Сондықтан осы дастандарда кездесетін «хан шабарманы» мен «ханның жөндеті» – тура Ресей империясы тұсындағы милициямен ұқсас ұғым екенін аңғаруға болады. Бұл туралы тарихшы, этнограф Жамбыл Артықбаев: «Ерте кездерде, көне хандықтарда да, жыл санауымызға дейінгі сақ, ғұн дәуірінде де патшалардың, тәңірқұттар мен қағандарының өзінің арнайы қызметкерлері болған. Ішкі тәртіпті көбіне қадағалап отырған төлеңгіттер болған. Ол тұстағы төлеңгіттер – бүгінгіше мемлекет қызметкерлері. Орта, төменгі деңгейлерде қызмет ететіндерді – төлеңгіт деп айтады. Жоғарғы деңгейдегілер аталықтар болады. Ал енді төлеңгіттер ішкі тәртіпке, сауда керуендері мен елшіліктердің аманшылығына жауап берді. Ішкі қорғаныс пен тәртіпті ұстанып отыратын» деген пікір айтады. Ал қазақ хандығы тұсында хан жарлығы мен билер шығарғат билік шешімдерді орындайтын белгілі адамдар тобы болғаны мәлім. Олар арнайы атаумен, бөлек орган ретінде аталмаса да, жасақ арасынан белгілі бір топ осы міндеттерді атқарып отырғаны анық. Осыдан кейінгі нақты полиция қызметін мақсат еткен жасақ мәселесі Алашорда үкіметі тұсында көтерілді. 1917 жылы 5-13 желтоқсан аралығында Орынборда Екінші жалпықазақ съезі өтті. Осы съезде айтылған 10 мәселенің бірі «милиция туралы» болған. Бұл тақырыпты тереңдей зерделеп баяндама жасаған Халел Ғаббасов болды. Съез қорытындысында қазірше Алаш автономиясы атындағы болашақ ұлттық мемлекетті нығайтып, тағанын бекіту үшін «халықтық милиция» құру бағдарламасын бекітті. Бұл милиция алаш жасағы міндетін қоса атқаруы көзделді. Қаулы бойынша Алаш автономиясына кіретін өңірлерде жасақталуға

тиісті милиция бөлімдерінің саны анықталып, оларды соғыс өнеріне үйрету, керекті қару-жарақ, киім-кешекпен және басқа да қажетті заттармен қамтамасыз ету жолдары айтылып, бекітілді. Осы кезеңдегі Алаш милициясы туралы тарихшы, қоғам қайраткері Берік Әбдіғалиұлы Әлихан Бөкейханның «милиция деген жасақ деген сөз, яғни ол қазір бізде бар» деген сөзін мысалға ала отырып, сол кездегі милиция қызметінің болғанына дәлел етеді. Деректерге қарағанда сол тұстағы Алаш жасағының саны үш мыңға жеткен деседі. «Алайда құқық қорғау органдарының қазіргі жұмысына сай тергеу, анықтау, ішкі тәртіпті қадағалау жұмысымен айналысып үлгерген жоқ. Тарихи жағдайлар мүмкіндік бермеді» дейді. Осы деректерге қарай отырып, Қазақтан полициясының шынайы тарихы 1992 жылғы 23 маусымнан басталады деп айтуымызға болады. Содан бері Қазақстан халқының қауіпсіздігін қамтамасыз етуде, қоғам тәртібін сақтауда полицияның атқарған міндеті өте зор болды. Ел ішіндегі аса қауіпті оқиғалардың белортасында жүрді. Құрылғаннан бері полиция қызметін азаматтық қоғамға сай етуге, елдің ішкі қауіпсіздігін арттыруа түсуге бағытталған көптеген шаралар жүзеге асырылуда. Сондай ауқымды істердің бірі соңғы жылдарда қолға алынған ішкі істер органдарын реформалау жол картасы. Бұл бағыттағы полиция реформасының негізгі мақсаттарының бірі – халық сенімін күшейту. 1992 жылдан 2018 жылға дейінгі аралықта ҚР ІІМ құрылымдық тұрғыда орнығып, материалдық-базалық, нормативтік негіздері толығымен қалыптасты. Солай болса да, мемлекеттегі саяси-экономикалық және құқықтық-азаматтық модернизация жағдайында полицияның алдында тың жүктемелер бар. Сол үшін ҚР ІІМ органдарын жаңалау

жөніндегі 2019-2021 жылдарға арналған Жол картасы қабылданды. Ішкі істер министрі Е.Тұрғымбаевтың айтуынша, реформаны жолға қойған былтырдан бері министрлік қызметкерлерінің саны 11 пайызға қысқарған, бұл 10 592 адам. Бұрын ел бойынша 100 мың адамға шаққанда полиция саны 471 болса, енді ол көрсеткіш 393-ке дейін түскен. Бұл сан Еуропа Одағына мүше елдердің көрсеткіштерімен бара-бар. Бұл шешімнің нәтижесінде 16 млрд теңгеге жуық қаражат үнемделіп, ол қызметкерлердің жалақысын өсір және қызметтік ортасын жақсарту жақтарына пайдаланылған. Министрдің айтуынша, былтырдан штат саны қысқартылды, полиция қызметкерлерінің жалақысы өсті, сонымен қатар тұрғын үй сертификаттары беріліп, оқу орындары қысқартылып, қысқармерзімді оқыту курсы жоспарлануда. Бұрындары полиция қызметкерлері міндетіне алған көптеген нысандар енді жеке күзет компанияларына беріліп, полицияның қызметі тек қоғам қауіпсіздігі жұмысына бағытталуы мақсат етіліп отыр. Аталған реформаның оң нәтиже беруі үшін полиция органы қоғамдық менталитетті ескеріп, Қоғамдық кеңестің қызметін жетілдіріп, ақсақалдар кеңесі, үкіметтік емес ұйымдар, партиялар, белсенділер және жастармен өз іс-қимылын келісіп отыруға міндеттелуде. Бұл әрекеттер қоғамдық пікірді жақсы жағынан қалыптастырып, оған деген оң көзқарас тудырады. Бұл жұмысқа жастарды, қоғам дамуына бей-жай қарамайтын еркіткерді де жұмылдыру мақсат етілді. Биыл Қазақстандағы еріктілер жылы қарсаңында аталған істердің көрсеткіші нәтижесіне қол жеткізуге болады. Ал реформалардың нақты қадамын әрі қарай қоғамдық медиамен жиі бөлісіп отыру көзделуде.

Есбол НҰРАХМЕТ

ЕСКЕ АЛУ

Ойыл ауданы
Көптоғай ауылы

Сатығали Айса Хасанұлы
(10.04.1947 ж - 15.02.2018 ж)

Төжіғарина Дария Қасымқызы
(17.05.1948 ж - 08.05.2018 ж)

Сіз көрсеткен жолменен басады ұлың, Жүк қылып ап қайғының аса ауырын. Сағынышпен бұл күні еске аламыз, Сатығали Айса Хасанұлын.

Сағындырды жалғанның салқын күзі, Ел жұрттың есінде әлі жарқын жүзің. Тағзым етіп бұл күні еске аламыз, Тажигарина Дария Қасымқызын.

Әкешім асқар тауым, алтын адам, Сіз салған сара жолмен жарқырағам. Жер бетінде жан жоқ ау сіздер сірө, Келбетіңе тең келмес жарты ғалам.

Анашым адал жүрек ар айбыным, Қалайша жасырайын жанар мұңың. Төрге біткен орныңыз тола қоймас, Барлығын жасасамда жоралғының.

Тобылғыдай таудағы кеш бүрлеген, Сіздер берген тәрбие ескірмеген. Сан сауал сағынышпен өтіп кетті, Бесігіне төрбетіп бес жыл деген.

Жол бермей жолы қысқа іштарлыққа, Үйреттіндер құмартып құштарлыққа, Ғұмырлардың қыр асар қырық жылын, Арнадыңдар ұлы жол ұстаздыққа.

Жырменен басылмайды ау жан алауым, Баға жетпес байлық еді бағаларың. Сағыныштан сағым есіп еске алады, Сіздерден тамыр жайған балаларың.

Еске алушылары: Балалары, нөмерелері.

Газет Қазақстан Республикасы
Инвестициялар және Даму
министрлігі Байланыс, Ақпараттандыру
және Ақпарат комитетінде
2016 жылдың 21 қаңтарында
тіркеліп,
№15790-Г куәлігі берілген.

ОҒЫЛДАҒЫ ЖОЛ ҚҰРЫЛЫСЫ

ОБЛЫСТЫҚ ДЕПУТАТТАР БАҚЫЛАУЫНДА

ОЙЫЛҒА ЖҰМЫС САПАРЫМЕН АҚТӨБЕ ОБЛЫСТЫҚ МӘСЛИХАТЫНЫҢ ДЕПУТАТТАРЫ ТАЛҒАТ САЛФИКОВ ПЕН ЕСТАЙ СИСЕНБАЕВ КЕЛДІ. ОЛАР АУДАНДАҒЫ ИНФРАҚҰРЫЛЫМДЫ ДАМУЫТА БАРЫСЫНДА АТҚАРЫЛЫП ЖАТҚАН ЖҰМЫСТАР-МЕН ТАНЫСТЫ. АЛДЫМЕН САРАЛЖЫН АУЫЛДЫҚ ОКРУГІНЕ ҚАРАСТЫ АҚКЕМЕР АУЫЛЫНЫҢ КІРЕ БЕРІС ЖОЛЫНЫҢ 3 ШАҚЫРЫМЫНА ЖҮРГІЗІЛГЕН ОРТАША ЖҰМЫСТАРЫН КӨРДІ. ОҒАН БИЫЛ АУДАНДЫҚ БЮДЖЕТТЕН 87 МЛН. ТЕҢГЕ ҚАРЖЫ БӨЛІНГЕН ЕДІ.

Ал, жалпы ұзындығы 12,7 шақырымды құрайтын жобаның құны 340 млн. теңге.

Тендердің жеңімпазы «Ер-бол-Эль» ЖШС-і жұмысты мерзімінен бұрын аяқтап отыр. Сондықтан, қалған қаржысы бөлінсе, ақкемерліктердің бір-неше жылдан бергі көтеріп жүрген мәселесін жыл аяғына дейін шешіп тастауға ниетті.

Одан кейін депутаттар құрылысы былтыр басталған Саралжын-Қайыңды жолына жүргізіліп жатқан орташа жөндеу жұмысымен танысты.

Депутаттар аудан басшыларына жол құрылысының сапалы, әрі мерзімінде аяқталуын бақылау-

ды тапсырып, компанияда еңбек ететін жұмысшылардың жергілікті үлесіне де жіті назар аударды. 27 шақырым жолдағы жұмыстың биылғы бөлігін осы жылдың тамызының соңына аяқтауды міндеттеніп отырған «Ақпан – 2030» ЖШС-і директорының орынбасары Әнуар Алтынбаев жол құрылысына тартылған жұмысшылардың 80 пайызы сол төңіректің тұрғындары екенін айтса, ауыл тұрғыны Дархан Өтегенов халық қалаулыларына ауылдың өзекті мәселелерін жеткізді.

Ал, түстен кейін «AMANAT» партиясы Ойыл аудандық филиалының ғимаратында аудан тұрғындарын жеке сұрақтарымен

қабылдады.

Осыған дейін Ойылдағы үлкен жобаларды өз қаражаты есебінен жүзеге асырып келген атымтай азамат Талғат Маратұлы бұл жолы да ойылдықтарды бір серпілтіп кетті.

Ойыл аудандық жастар ресурстық орталығының басшысы Жангүл Ізгаринаның өтінішіне құлақ асып, Ойылда жаңа ғимарат салып беруге уәде етті. Сонымен қатар, халық қалаулылары ауданға сапары барысында Ойылдағы «Ауыл аманаты» жөне «Спарта» жауапкершілігі шектеулі серіктестіктерінің бүгінгі тынысымен танысып, қабылдауға келгендерге осы бағдарламаға қатысуға шақырды.

Бағдарламаның ұтымды тұстарын түсіндірді. Ақтөбе облыстық мәслихаты жанындағы «AMANAT» партиясының фракция мүшесі, «Жер аманаты» комиссиясының төрағасы Естай Сисенбаев пайдаланылмай жатқан және заңсыз бөлінген ауыл шаруашылығы мақсатындағы жерлерді мемлекет меншігіне қайтару мәселесіне де назар аударды.

Естай Ибрагимұлы «AMANAT» партиясының қоғамдағы әлеуметтік әділдікті қамтамасыз етуге бағытталған жұмыстың Ойыл ауданындағы атқарылуына оң бағасын берді.

Өйткені, мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев пайдаланылмай жатқан жерлерді мемлекет меншігіне қайтаруға және оларды ауыл тұрғындарына қолжетімді етуге тапсырма бергені белгілі. Одан кейін Ойыл – Қаратал жолы мен Қаратал селосын су тасқынынан қорғау мақсатында салынып жатқан дамбы жұмысымен танысты.

Айта кету керек, Қаратал селосын су тасқынынан қорғау мақсатында салынған дамбыға Талғат Маратұлы өз есебінен 11 млн. теңге бөліп отыр.

Облыстық мәслихаттың депутаттары Ойыл ауданына жұмыс сапарының соңында Саралжын ауылдық округінің аумағындағы «Тәжібай – АГРО» және «Спарта» жауапкершілігі шектеулі серіктестіктерінің бүгінгі тынысымен танысты.

Серікбай ҚОЙБАҒАРОВ, Ойыл селосы.

АБЗАЛ ЖАНДАРДЫҢ АБЫРОЙЫН АСКАКТАТҚАН КҮН

ҚАШАНДА МЕРЕКЕЛЕРІН АЙРЫҚША АТАП ӨТЕТІН АУДАНДЫҚ АУРУХАНА ҰЖЫМЫ БҰЛ ЖОЛЫ ДА КӨСІБИ МЕРЕКЕЛЕРІН ЕРЕКШЕ АТАП ӨТТІ. «ШҒҒЫЛА» МӨДЕНИЕТ ЖӘНЕ ДЕМАЛЫС ОРТАЛЫҒЫНДА ӨН МЕН БИГЕ ӨРІЛГЕН ШАРА МАРАПАТПЕН ҰЛАСТЫ.

Мерекелік іс шараға қатысқан аудан әкімінің орынбасары Мұратбай Айдарбаев дәрігерлерді төл мерекесімен құттықтап, ауданның әлеуметтік-экономикалық дамуына үлес қосқаны үшін «Ауданға сіңірген еңбегі үшін» төсбелгісін аудандық ауруханасының эндо-кринолог дәрігері Құланда Досоваға тақса, аудан әкімі Асқар Қайырғалиұлының Алғыс хатын бір топ медицина саласының қызметкерлеріне табыстады.

Ал, аудандық аурухананың бас дәрігері Сәндібек Нұрбаев медицина саласының әртүрлі буынында еңбек ететін бірнеше қызметкерге Алғыс хаттарын, арнаулы сыйлықтарын тапсырды. Келесі кезекте, Ойыл аудандық мәслихатының төрағасы Сәкен Займолдин, «AMANAT» партиясы Ойыл аудандық филиалының атқарушы хатшысы Еркін Жиеналиндер де ақ халатты абзал жандарды марапаттан тыс қалдырмады.

Медицина қызметкерлерінің кәсіби мерекесі күніне орай, аудандық денсаулық саласындағы ұзақ жылғы абыройлы еңбегі үшін Ақтөбе облыстық мәслихатының төрағасы Г.Сүйінтаеваның Алғыс хатымен Жекенді дәрігерлік амбулаториясының жалпы тәжірибе дәрігері Алмагүл Зұлқарнаева, Шұбарши медициналық пунктінің мейірбикесі Жанаргүл Мұхамбетова марапатталса, «AMANAT» партиясы Ақтөбе облыстық атқарушы хатшысы Е.Данағұловтың Алғыс хатымен бас дәрігердің емдеу ісі жөніндегі орынбасары Жаннат Базарбаева, Құрман дәрігерлік амбулаториясының акушеркасы Замзагүл Жиенғали, жалпы тәжірибе дәрігері Мәлдір Қорғанбаева марапатталды. Аудан өнерпаздары мен аурухана ұжымының жастары әрлеген шара мерекелік дастархан басында жалғасын тапты.

Гаухар АБАЙҚЫЗЫ

ҚҰРБАН АЙТ - РУХАНИ ЖАҢҒЫРУ МЕРЕКЕСІ!

Мұсылман жұртшылығының қасиетті мерекесі Құрбан айт үстіміздегі жылдың 28-30 маусым күндеріне келеді.

Құрбан - араб тілінде «жақындау» дегенді білдіреді, яғни жасаған сауап істер арқылы жүректі тазартып, Аллаға жақындай түсу. Ал шариғаттағы терминдік мағынасы — «шарттарымен санаса отырып құлшылық ниетімен мал бауыздау» дегенге саяды.

Құрбандық шалу тек мал бауыздаумен ғана шектелмейді. Онда адамның ішкі ниеті, шын пейілі, дінге бекемдігі, тақуалығы, басқаларға жанашырлығы таразыға түседі. Сондай-ақ пенденің пенделілігі мен мөрттігі, сараңдығы мен жомарттығы да сыналады. Мұсылман адам қара бастың қамын ғана ойламауы тиіс. Өзім ғана ішсем, жесем, өзім тоқ болсам болды, басқалар не болса ол болсын деген түсінік оған жат.

Құрбандық шалудың үкімі Жағдайы бар адам құрбан айтта құрбандыққа мал шалу - Ханафи мазһабында (шамасы жеткендерге ғана) уәжіп. Уәжіптілігін аят-хадистердегі дәлелдері төмендегідей: Алла тағаланың Құран Кәрімде: «Намаз оқы және құрбан шал» — деп бұйыруы құрбан шалудың уәжіптігін білдіреді. Құрбандық шалу кімдерге уәжіп? Төмендегідей төрт шартқа ие жандарға құрбан шалу уәжіп (міндет):

- Мұсылман болуы;
- Ақылды және балиғат жасына толуы;
- Құрбан айт уақытында жолаушы болмауы;
- Негізгі қажеттерден тыс нисап мөлшеріндегі қаржыға ие болуы. Нисап мөлшері - 85 грамм алтын яки соның құнына тең келетін ақша. Зекет ғибадаты сияқты құрбанның уәжіп болуы үшін нисап мөлшеріне жеткен малға бір жыл толу шарт емес. Құрбан шалған уақытта міндетті түрде ниет ету керек. Өйткені, малды ғибадат үшін соятыны секілді, тек қана еті үшін де союға болады. Мұндай байлық мөлшері қолында жоқ адамдарға құрбандық шалу міндет болмағанмен жағдайы келсе құрбан шалуына рұқсат. Құрбан Кәрімде өзара таласқан Абыл мен Қабылдың кімнің ақтығын анықтау үшін құрбандық мал шалғандары, соңында Абылдың құрбандығының қа-

был болғандығы айтылады. Осы оқиғадан бастау алған құрбандық шалу Аллаға ғибадат ретінде Жаратқанның елшілері арқылы жүздеген жылдар бойы жалғасып, Ибраһим (а.с.) мен Исмаилдың (а.с.) дәуірінен бүгінгі біздің дәуірімізге дейін келіп жетті. Ниеттің де сауабы бар Мұсылман адам амалымен жете алмайтын сауапқа ниеті арқылы жетеді. «Өркімнің ісі ниетіне қарай бағаланады. Мүминге ниеттенген нәрсесінің сауабы беріледі» және «мүминнің ниеті амалынан қайырлы» деген секілді хадистер қай істе де мұсылман баласын ниетін таза ұстауға шақырады. Сол себепті құрбандық шалуға шамасы жоқ мұсылмандар: «Раббым, мүмкіндік нәсіп еткенінде мен де құрбандық шалар едім», - деген ниетте болса, мейірімді Раббымыз оған да құрбандық шалған жанның сауабындай сауап жазады.

Құрбандыққа шалынатын малдар және олардың ерекшеліктері Кез-келген мал құрбандыққа жараммайды. Құрбандық ретінде шалынатын малдың ерекшеліктері мынадай болуы қажет:

- Құрбандыққа қой, ешкі, сиыр, түйе секілді малдар жарамды. Ал, үйрек, қаз тауық, түйетауық, елік секілді т.б. аң-құстар құрбандыққа жарамсыз. Бұларды құрбандық ретінде шалу харамға жақын мәкрұһ болып табылады. Өйткені мұнда мәжусиларға (отқа табынушылар) әліктеушіліктің нышандары бар. Қой, ешкі, сиыр және түйенің еркектері де, ұрғашылары да құрбандыққа жарамды.
- Құрбандыққа жарайтын қой мен ешкі ең кемі бір жасар болуы қажет. Дегенмен алты айлық қозы бір жасар қой секілді ірі, қонды болса құрбандыққа жарамды. Ал ешкінің міндетті түрде бір жасқа толған болуы қажет. Сиыр екі жасқа, түйе бес жасқа толғанда құрбандыққа шалуға болады.
- Құрбандық малдың дені сау, етті және дене мүшелері түгел болуы керек. Оның бойында құрбандық ретінде шалуға кедергі келтіретін кемшіліктер болмауы қажет.
- Құрбандық мал ғибадат ретінде бауыздалуы шарт. Шын мәнісінде Алла пенделердің құлшылығына да, құрбандық шалуына да зәру емес. Құрбан шалудың бізге мәлім әрі беймәлім көптеген

пайдалары мен хикметтері бар. Дегенмен негізгі мақсат — Алла тағаланың разылығына бөлену. Мал шалғанда пенделердің ниетінің негізге алынатындығы Құран Кәрімде былайша баяндалған: «Ұмытпаңдар, олардың еті де, қаны да ешқашан Аллаға жетпейді. Оған жететін жалғыз нәрсе — жүректеріңізге ұялаған тақуалық, Аллаһқа деген құрмет» (Хаж сүресі 37). Малды құрбандыққа жарамсыз ететін кемшіліктер

- көзінің соқыр болуы;
- Бауыздалатын жерге өздігінен жүріп бара алмайтындай әлсіз, көтерем болуы;
- Екі құлағының не бір құлағының басым бөлігінің жоқ болуы;
- Тістері түгелдей немесе бір бөлігі түсіп қалған болуы;
- Қос мүйізі немесе бір мүйізі түбінен сынып қалған болуы;
- Желін ұшының түсіп қалуы;
- Құйрығының жартысы немесе үштен бір бөлігі кесілген болуы;
- Жілігі майсыз, ауру болуы;
- Тумысынан құлағы мен құйрығының болмауы;
- Жетекке көнбейтін және үйірге қосуға жарамайтындай немесе жем беруі қиын тентек болуы;
- Ауру екендігі анық белгілі болуы.
- Құрбандық шалуға ниеттенген адамның, сатып алған малында жоғарыда аталған кемшіліктер сатып алынғаннан кейін пайда болса, орнына басқа мал алып бауыздағаны абзал. Алайда жағдайы төмен абзалға сатып алған құрбандық малында жоғарыда аталған кемшіліктер пайда болса, орнына басқасын алудың қажеті жоқ. Алған малын құрбандық ретінде бауыздай беруіне болады. Тіптен осындай кемістігі бар малды сатып алып құрбан ретінде бауыздауына да болады. Себебі жоқ-жітік жанға құрбандық шалу — нәпіл ғибадат болып саналады. Ал нәпіл ғибадаттар үшін дінімізде кеңшілік пен жеңілдік бар.

Құрбандық шалудың жөн-жобасы Мұсылман - Алла Тағалаға толықтай мойынсұнған жан. Сондықтан да Раббысына жасайтын ғибадатын өз ойынша емес, Алланың белгілеген ережелері негізінде жасайды. Бұл жайлы Құран Кәрімде: «Кімде-кім Алланың нышандарын (белгілерін) ұлықтаған болса күдіксіз бұл жүреккегі тақуалықтан», деп айтылады (Хаж

сүресі 32). Сондықтан да Алла Тағала мән берген нәрсеге біздің де көңіл бөлуіміз өте маңызды.

Осы тұрғыда Пайғамбарымыздың (Оған Алланың салауаты мен сәлемі болсын): «...Құрбан шалатын адам пышағын жақсылап қайрасын, малды қынамай жұмсақ бауыздасын», - деген мына бір хадисінің астары терең. Мүмкін болса құрбандық шалатын жан өз құрбандығын өзі шалғаны -мұстахаб (ұнамды іс). Дегенмен өкілеттік беру арқылы басқа адамға да бауыздатуға болады. Құрбандық шалатын жанның мұсылман болғаны абзал. Құрбандық шалған кезде төмендегі жәйттарға да назар аударған жөн:

- Құрбан шалынатын жердің таза болуына көңіл бөлу;
- Құрбан шалатын жерге малды ұрмай-соқпай апару;
- Құрбан малын құбылаға қаратып, сол жағымен жатқызу;
- Құрбан шалатын адам малды қынамай жұмсақ бауыздауға көңіл бөлуі керек. Малдың көзінше жаландатып пышақ қайрауға болмайды. Пышақ өткір болуы тиіс;
- Малды құбылаға қарата жатқызғаннан кейін оң қолымен «Бисмиллаһи, Аллаһу ақбар» деп бауыздайды. Құрбандық малды басқа адамға бауыздатқан кісі мал бауыздалып жатқанда «Бисмиллаһи, Аллаһу ақбар» деп қосса айтқаны жөн;
- Малдың жаны бойынан толық шығып болғанға дейін оның терісін сыпыруға болмайды;
- Малдың қаны толық ағып біткенше күтіледі;
- Құрбан шалғаннан кейін сол маңайдың тазалығына да көңіл бөлу керек.

Құрбандық шалудың уақыты туралы Ғибадат Алла Тағала талап еткен, белгіленген мезгілде және орында жасалуы шарт. Сондықтан құрбанның дұрыс болуы үшін діни тұрғыдан оның белгіленген уақытта бауыздалғаны жөн.

Құрбан шалудың уақыты құрбан айттың бірінші күні айт намазынан кейін басталып, айттың үшінші күні ақшамға аз уақыт қалғанға дейін жалғасады. Жарықтандыру жүйесі нашар орындарда түрлі қателіктерге жол бермеу үшін түнде құрбандық шалу мәкрұһ болып саналады. Ал жарықтандыру мүмкіндігі жет-

кілікті жерлерде түнде де құрбандық шалына береді. Құрбан айтқа арнап алынған мал құрбан айтта бауыздалмаса, малдың өзін садақ ретінде атау қажет. Үзір себептерге байланысты құрбан айт намазына бара алмай қалған адамның, намаз оқып болатындай уақыт өткеннен кейін құрбанын шала беруіне болады. Басқа бір хадисте: «Кімде-кім намаздан бұрын құрбанын шалса, қайтадан шалсын», - деп, намаздан бұрын шалынған малдың құрбандыққа есептелмейтінін ескертеді.

Құрбандыққа шалынған малдың еті мен терісі

Бай болсын, кедей болсын құрбан айтта шалған құрбандығының етін жеуіне болады. Құрбандыққа шалынған малдың етін үш бөлікке бөліп тарату - мұстахаб. Бір бөлігі - туған-туыс, көршілеріне бай болса да сыйға тартылады, екінші бөлігі - кедей және мұқтаж адамдарға, үшінші бөлігі - өзінің отбасына, бала-шағасына тиесілі. Бірақ шалынған малдың етін түгелдей кедей-мұқтаждарға таратуға да болады. Егер құрбандық шалған адам аса дәулетті болмаса және жанұясында адам саны көп болса онда құрбандықтың етін түгелдей өзінің отбасына да қалдыра алады.

Алла Тағала Құран Кәрімде құрбанның еті турасында былай дейді: «Құрбанның етінен өздерің жеңдер әрі міскіндер мен кедейлерге жегізіңдер».

Пайғамбарымыздың шалған құрбанының етін қалай таратқандығы турасында Ибн Аббас былай деп риуаят етті: «Пайғамбарымыз (Оған Алланың салауаты мен сәлемі болсын) шалған құрбандығының үштен бірін — отбасына, үштен бірін — кедей көршілеріне, қалған үштен бірін садақ ретінде тарататын».

Уәжіп болсын, нәпіл болсын құрбандыққа шалынған малдың етін, терісін, сирақ-басын және сүтін сату - мәкрұһ.

Құрбан малының аталмыш бөлшектері сатылған жағдайда құны кедейлерге садақ ретінде беріледі. Құрбанға шалынған малдың ешқандай бөлшегіне қасптың ақсды ретінде төлеуге болмайды.

Хазірет Әлидің (р.а) былай дегені риуаят етілді: «Алланың Елшісі (саллаллаһу аләйһи уәсәлләм)

түйелер құрбандыққа шалынған уақытта басында тұруымды және терілері мен жүндерін таратуымды әмір етті. Олардың ешбір нәрсесін қасап ақысы ретінде беруге маған тыйым салды. «Қасап ақысын біз өзіміз береміз», - деді. Құрбандыққа шалынған малдың терісін кедейлерге, қайырымдылық қорларына беруге болады. Бірігіп құрбан шалуға бола ма? Қой немесе ешкі іспетті ұсақ малды құрбандық ретінде тек бір адам ғана шала алады. Ал түйе немесе сиыр секілді ірі-қара малдарды жеті адамға дейін бірігіп немесе бір адам жеке өз атынан да соя алады. Құрбандық шалуға біріккен кісілердің барлығының ниеті құрбандық құлшылығын өтеу мақсатында болуы керек. Егер осы адамдардың ішінен біреуі құбаңдыққа тек ет алу ниетімен қосылса, барлығының да құрбандығы құрбандық ретінде саналмайды.

Құрбан айт мерекесін қалай атап өтеміз?

Айт күні мұсылмандар көрші-қолаң, туыс-туғандар қыдырыстап, «Айт құтты болсын» айттысады. Айт күндері мейлінше көтеріңкі көңіл-күйде, жылы жүзді, кешірімді болуға тырысу керек. Ренжіскен кісілер қайта табысып, Айтта бір-бірін кешіріскен жөн. Ауырып жатқан кісілердің көңілін сұрап, арнайы бас сұғу, жетім, жесір, мұң-мұқтаждарға қол ұшын беріп, кемектесе алса кемектесу, оларға да айттың қуанышын сездіру өте сауапты істерге жатады. Бұған қоса, әке-шешесіне, жанұясындағы жандарға, көрші-қолаң, жора-жолдастарына мүмкіндігінше кішігірім болса да сәлем-сауқат, сый-сыяпат жасап айт мейрамын ерекше өткізуге де болады.

Айтта осындай амалдардың жасау қоғамдағы адамдардың бір-біріне деген жылылықтары мен сыйласымдықтарын барынша арттырады.

Құрметті мұсылман бауырлар! Игілік пен бірлік, ізгілік пен мейірімділік мерекесінде жасаған дұға-тілектеріңіз бен сауапты амалдарыңыз қабыл болғай!

Құрбан айтта Ұлы Алла тағала барша ниеттеріміз бен тілектерімізді қабыл етсін! Еліміздің егемендігі баянды, Тәуелсіздігіміз тұғырлы болғай! Әмин!

www.muftiyat.kz